

**«ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ» ԵՎ ԱՄՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԻ
ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐԸ**

Տաթևիկ Մկրտչյան

Բանալի բառեր՝ Մերձավոր Արևելք, Իրաք, Սիրիա, «Իսլամական պետություն» խմբավորում, իսլամական ծայրահեղականություն, ահաբեկչական խմբավորումներ, ԱՄՆ արտաքին քաղաքականություն, ահաբեկչության դեմ պայքար, հակաահաբեկչություն

«Իրաքի և Շամի իսլամական պետություն»-ը իսլամական չէ: Ոչ մի կրոն չի թույլատրում սպանել անմեղներին: ԻՇԻՊ-ի գոհերի մեծամասնությունը հենց մուսուլմաններն են: ԻՇԻՊ-ը, միանշանակ, պետություն էլ չէ: Դրանք Իրաքում նախկին ալ-Կաիդայի անդամներն են, որոնք իրաք-սիրիական սահմանների երկու կողմերում էլ տարածքներ ձեռք բերելու համար օգտվեցին միջհամայնքային հակասություններից և Սիրիայի քաղաքացիական պատերազմից: Այն չի ճանաչել և ոչ մի կառավարություն, չեն ճանաչել նաև այն մարդիկ, ում նրանք հնազանդեցնում են:

ԻՇԻՊ-ը պարզապես մի ահաբեկչական կազմակերպություն է: Այն չունի ոչ մի տեսլական՝ բացի իր դեմ դուրս եկողներին սպանելուց:

Բարաք Օբամա¹

2014թ. հունիսի 29-ին «Իրաքի և Շամի իսլամական պետություն» (ԻՇԻՊ) խմբավորումը հռչակում է իրեն «Իսլամական

¹ Տե՛ս՝ Statement of the President on ISIL, September 10, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1> (մուտք՝ 15.10.14):

պետություն» (այսուհետ՝ ԻՊ)²: Սա նոր երևույթ էր իսլամիստական ահաբեկչական կազմակերպությունների գործողություններում, որն իր հերթին նաև նոր մարտահրավեր դարձավ ԱՄՆ արտաքին քաղաքականության մշակման և ձևավոխման համար:

Հոդվածում քննարկվելու են Իրաքում և Սիրիայում ԻՊ-ի գործողություններին առնչվող ամերիկյան քաղաքական գործիչների ելույթները, այդ գործողությունների գնահատականները, ինչպես նաև մերձավորարևելյան համատեքստում «Իսլամական պետությանը» պարտության մատնելու ամերիկյան ռազմավարությունը: Միաժամանակ վերլուծության են ենթարկվելու ամերիկյան հայտնի և հեղինակավոր վերլուծական կենտրոնների հրապարակումները և արձագանքները³, որոնք չափազանց կարևոր են ԱՄՆ ներկա գործողությունները հասկանալու և հետագա քայլերը կանխատեսելու համար:

Նախ, ամփոփ կերպով կներկայացվեն մերձավորարևելյան խնդիրների և հատկապես ահաբեկչության դեմ պայքարի հարցում ամերիկյան քաղաքական որոշումների կայացման և

---

² Այս խմբավորումն ունեցել է բազմաթիվ ինքնանվանումներ՝ Իրաքի իսլամական պետություն (անգլերեն հապավումը՝ ISI), Իրաքի և Շամի իսլամական պետություն (անգլերեն հապավումը՝ ISIS), Իրաքի և Լևանտի իսլամական պետություն (անգլերեն հապավումը՝ ISIL), իսկ այժմ այն անվանվում է պարզապես «Իսլամական պետություն» (անգլերեն հապավումը՝ IS): Հոդվածում այս խմբավորման անվանվումը օգտագործվելու է «Իսլամական պետություն» ձևով, իսկ մեջբերումներում և ուղիղ խոսքում՝ տվյալ աղբյուրի օգտագործած տարբերակով:

³ Վերլուծության են ենթարկվելու 2014թ հունիս-դեկտեմբեր ամիսներին ԱՄՆ քաղաքական գործիչների ելույթները (օգտվելով Սպիտակ տան և Պաշտպանության նախարարության պաշտոնական կայքերից), ինչպես նաև մի շարք հեղինակավոր վերլուծական կենտրոնների և քաղաքականության մշակման կարևոր ինստիտուտների (Council of Foreign Relations, Brookings Institute, Carnegie Endowment, Middle East Institute, RAND Corporation, The Washington Institute of Near East Policy, Congressional Research Service (CRS) Reports և այլն) հրապարակումները:

ռազմավարության առանձնահատկությունները և տարբեր բովանդակային քննարկումների համատեքստերը: Այս ամենից հետո վեր կհանվի վերլուծական կենտրոններում «Իսլամական պետության» ստեղծման պատճառների և ակունքների, այդ խմբավորման դեմ պայքարի ռազմավարության շուրջ առավել տարածված դիսկուրսը:

2001թ. սեպտեմբերի 11-ի ահաբեկչական գործողությունից հետո *ահաբեկչության դեմ պայքարը* սահմանվեց ամերիկյան արտաքին քաղաքականության առաջնահերթություն: Բարաք Օբամայի պաշտոնավարման առաջին իսկ շրջանից այս պայքարի մարտավարությունը շարունակաբար փոփոխվում է, իսկ այժմ այն նոր մարտահրավերների առջև է: Ցանցային խմբավորումների ահաբեկչական գործողությունները «Իսլամական պետության» ստեղծմամբ վերածվում են տեքստ ունեցող ցանցային համակարգից կենտրոն ունեցող ցանցային համակարգի գործողությունների⁴, որոնք նոր մոտեցումների և նոր պայքարի միջոցներ են ենթադրում: Ի տարբերություն նախկինում իրականացվող մարտավարության՝ այժմ ահաբեկչական գործողությունները որոշակի աշխարհագրական տարածքների վրա են իրագործվում՝ ընտրված թիրախներով և սահմանված նպատակներով, կառավարման որոշակի լծակներով և տվյալ տարածքների ենթակառուցվածքների որոշակի շահագործմամբ և տնօրինմամբ: Այս ամենը թեև փոխում է «կենտրոն» հասկացությունը, սակայն, այնուամենայնիվ, դրանք իրենց բնույթով շարունակում են մնալ ցանցային խմբավորումների գործողությունների համատեքստում: Դեռ ավելին, ամերիկյան

⁴ Ցանցերի երեք տեսակների մասին մանրամասն տես՝ Դ. Ա. Հովհաննիսյան, Պետությունը էլեկտրոնային-թվային դարաշրջանում. Հայաստանը և հայությունը որպես ցանցապետություն, Աշխատանքային տետրեր, Հայկական բանակ ռազմագիտական հանդեսի հավելված, 4 (16), 2010, էջ 46-58:

ներկա վարչակազմը և հեղինակավոր վերլուծական կենտրոնները համարում են, որ այն ցանցայնացման տեսանկյունից առավել վտանգավոր է դարձել, քանի որ ԻՊ-ն իր շարքերում ընդգրկում է մեծ թվով օտարերկրյա գրոհայինների/անդամների, որոնց աշխարհագրական ընդգրկունությունը լայն է. նրանք կարող են վերադառնալ իրենց հայրենիք և արդեն այնտեղ իրագործել ահաբեկչական գործողություններ⁵:

ԻՊ-ի դեմ պայքարը միայն ԱՄՆ արտաքին քաղաքականության մշակման հարց չէ: Այն ուղղակիորեն և անմիջականորեն առնչվում է ամերիկյան հետախուզական և ռազմական պաշտպանական գործողությունների և անվտանգության խնդիրների հետ՝ դիտարկվելով ամերիկյան շահերի պաշտպանության համատեքստում: Իսկ ահաբեկչության դեմ պայքարը կամ հակաահաբեկչական նախկին միջոցառումները ամերիկյան «շահերը» և անվտանգությունը (արտաքին, և, հատկապես, ներքին) ապահովելու հարցում չեն կարողանում արդյունավետ հակահարվածներ ապահովել ԱՄՆ-ի

---

⁵ Այս մասին խոսում է նաև ԱՄՆ նախագահ Բ. Օբաման սեպտեմբերի 10-ի իր ելույթում: Տես՝ <http://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isis>: Ամերիկյան հետազոտական կազմակերպություններից Ռենդ Բորվորեյշնի (Rand Corporation) 2014թ. մի քանի հետազոտություններ վերաբերում են հենց այս խնդիրներին: Տես՝ Perspective: When Jihadis Come Marching Home: The Terrorist Threat Posed by Westerners Returning from Syria and Iraq, Brian Mickael Jenkins, 2014, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE130/RAND_PE130.pdf, (մուտք՝ 15.10.14), Research Report: Spillover from the Conflict in Syria, An Assessment of the Factors that Aid and Impede the Spread of Violence, William Young, David Stebbins, Bryan A. Frederick, Omar Al-Shahery, 2014, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR600/RR609/RAND_RR609.pdf, (մուտք՝ 14.10.14), Research Brief: The Conflict in Syria; Understanding and Avoiding Regional Spillover Effects, 2014, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/RB9700/RB9785/RAND_RB9785.pdf, (մուտք՝ 14.10.14), Testimony: Jihadist Sanctuaries in Syria and Iraq, Implications for the United States, Seth G. Jones, July 2014, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT414/RAND_CT414.pdf, (մուտք՝ 15.10.14):

սահմաններից դուրս և հատկապես առավել պայթյունավտանգ և դինամիկ զարգացումներ ապրող մերձավորարևելյան տարածաշրջանում:

Կարևոր է նշել, որ ամերիկյան հետազոտական կենտրոններից մեկի՝ Արտաքին հարաբերությունների խորհրդի (Council on Foreign Relations (CFR)) կողմից իրականացված 2015թ. հակամարտությունների կանխարգելիչ առաջնահերթությունների վերաբերյալ հետազոտության (Preventive Priorities Survey: 2015⁶) մեջ⁷ Իրաքյան ճգնաժամում ԻՊ-ի վտանգը հայտնվել է կարևորագույն խնդիրների տասնյակում:

Մերձավոր Արևելքում տիրող իրավիճակի և հատկապես «Իսլամական պետության» ստեղծումից հետո ԱՄՆ արտաքին քաղաքականության շուրջ ամերիկյան հետազոտական կենտրոնների և հեղինակավոր ՋԼՄ-ների շրջանում վերլուծություններն անդրադառնում են մի շարք խնդիրների: Դրանք են՝

---

⁶ Հետազոտությունը ամբողջությամբ կարելի է ներբեռնել հետևյալ կայքից՝ http://www.cfr.org/peace-conflict-and-human-rights/preventive-priorities-survey-2015/p33990?cid=nlc-news_release-news_release-preventive_priorities_survey-link2-20141215 (մուտք՝ 16.12.2014):

⁷ 2015թ. ԱՄՆ-ի կողմից կանխարգելման ենթակա կոնֆլիկտների առաջնահերթությունների տասնյակը հետևյալն է՝ Իրաքում ճգնաժամի ինտենսիվությունը, ԱՄՆ-ի և նրա դաշնակիցների նկատմամբ լայնամասշտաբ հարձակումները, ԱՄՆ-ի կարևորագույն ենթակառուցվածքների նկատմամբ կիբերհարձակումները, Հյուսիսային Կորեայի ճգնաժամի սաստկացումը, Իրանի վրա Իսրայելի նոր հարձակումների հնարավորությունը, Հյուսիս-չինական ծովում ռազմական բախումները, Սիրիայի քաղաքացիական պատերազմի էսկալացիան, Աֆղանստանում աճող անկայունությունը և բռնությունները, Արևելյան Ուկրաինայում ռազմական գործողությունները, իսրայելա-պաղեստինյան լարվածության աճը: Տե՛ս՝ <http://www.cfr.org/peace-conflict-and-human-rights/cfr-survey-ranks-isis-threat-iraq-top-conflict-prevention-priority-2015/p33996> (մուտք՝ 16.12.2014):

- մերձավորարևելյան տարածաշրջանում տիրող իրավիճակի ակունքները,
- «Իսլամական պետության» ստեղծման պատճառները և հետևանքները,
- ամերիկյան արտաքին քաղաքականության ուղենիշները (այդ թվում ահաբեկչության դեմ պայքարի ռազմավարությունը),
- «Իսլամական պետության» դեմն առնելու ծրագիր «ունենալ-չունենալու» կամ այդ ծրագրի արդյունավետության քննարկումը,
- ամերիկյան գործողությունների գնահատականները և հետագա առաջարկությունները:

Մի կողմից, արտաքին քաղաքականության հարցերը վերլուծում են ներքաղաքական տեսանկյունից, և հատկապես հանրապետականների և դեմոկրատների մրցակցության համատեքստում: Դա են վկայում բազմաթիվ սոցիոլոգիական հարցումները, որոնք անցկացվում են Բ. Օբամայի արտաքին քաղաքականության մեջ ունեցած հաջողությունների և անհաջողությունների շուրջ՝ ահաբեկչության դեմ պայքարի արդյունավետության մասին հասարակական կարծիքը պարզելու և դրանք հանրայնացնելու համար⁸: Մյուս կողմից, ԱՄՆ արտաքին քաղաքականության ուղենիշների քննարկումը ընթանում է առավել հայեցակարգային և աշխարհակարգային խնդիրների,

---

⁸ Sten` Americans not happy with Obamas handling of ISIS, 8 October, 2014, <http://www.cbsnews.com/news/americans-not-happy-with-obamas-handling-of-isis/> (մուտք՝ 12.10.2014); Fox News Poll: Voters say Obama waited too long to act against ISIS, approve of airstrikes, <http://www.foxnews.com/politics/2014/10/15/fox-news-poll-voters-say-obama-waited-too-long-to-act-against-isis/> (մուտք՝ 20.10.2014); Huffpollster: Rising Approval for Obama's Handling of ISIS, http://www.huffingtonpost.com/2014/10/01/obama-approval-isis_n_5912652.html (մուտք՝ 11.12.2014); 2014 Midterms: ISIS and the Campaign Trail, <http://www.brookings.edu/blogs/fixgov/posts/2014/10/30-2014-midterms-isis-campaign-mccants> (մուտք՝ 12.11.2014) և այլն:

ԱՄՆ-ի համաշխարհային դերակատարության և դրա փոփոխությունների համատեքստում:

Սկսենք ԱՄՆ-ի համաշխարհային դերակատարության շուրջ ընթացող քննարկումներից: Այս առումով շատ բնորոշ և կարևոր մի բանավեճ է տեղի ունեցել Բրուքինգս ինստիտուտի՝ Միջազգային կարգի և ռազմավարության ծրագրի (Project on International Order and Strategy)⁹ շրջանակներում ամերիկյան վերլուծաբաններ՝ Ռոբերտ Քեյզանի և Բարի Փոզենի միջև (2014թ. հոկտեմբերի 17): Նրանք ցույց են տալիս այսօր միջազգային կարգում ամերիկյան դերակատարության մասին շրջանառվող մոտեցումներն այն հարցի շուրջ, թե ԱՄՆ պետք է արդյոք շարունակի մնալ միջազգային ներգրավվածության իր մոտեցման շրջանակներում, թե այն պետք է ադապտացնի ավելի քիչ լարվածություն ենթադրող ռազմավարություն¹⁰:

Մասնավորապես, Ռ. Քեյզանը համարում է, որ միջազգային կարգը ձևավորելու համար ԱՄՆ-ն ունի մշտական պարտականություն, պատասխանատվություն և կարողություն և պետք է շարունակի ակտիվորեն ներգրավված լինել արտասահմանում՝ համաշխարհային կարգի փլուզումը կանխելու համար: Իսկ Բ. Փոզենը նախազգուշացնում է արտաքին քաղաքականության մեջ ամերիկյան «սահմաններից շատ դուրս գալու» վտանգավորության մասին և առաջարկում Վաշինգթոնին զսպել նկրտումները՝ կենտրոնանալով իր սեփական անվտանգության շահերի վրա և սահմանափակելով իր

---

⁹ Այս ծրագրի մասին տես՝ <http://www.brookings.edu/about/projects/international-order-strategy/about>, (մուտք՝ 10.09.2014):

¹⁰ Տես՝ Restraint or Preeminence in U.S. Grand Strategy? Discussion held by Katherine Elgin, 23, October 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/iran-at-saban/posts/2014/10/23-us-strategy-intervention-or-restraint-middle-east-isis> (մուտք՝ 24.10.2014):

արտասահմանյան ներգրավվածությունը, մասնավորապես ռազմական ոլորտում¹¹:

Ինչպես արդեն նշվեց, ներքաղաքական երկկուսակցական մրցակցությունը նույնպես մեծ ազդեցություն ունի ԱՄՆ թե՛ ներքին, և թե՛ արտաքին քաղաքականության (այդ թվում նաև ահաբեկչության դեմ պայքարի) առանձնահատկությունները և մոտեցումները վերլուծելու հարցում:

Բ. Օբաման իր նախորդից՝ հանրապետական Ջորջ Բուշ Կրտսերից հետո, հայտարարել էր, որ անհրաժեշտ են փոփոխություններ (այդ թվում և ահաբեկչության դեմ պայքարում): Հիշենք, որ Բ. Օբամայի կողմից իր պաշտոնավարման հենց սկզբից՝ 2009թ. մարտին, «ահաբեկչության դեմ համաշխարհային պատերազմ» (Global War on Terror) տերմինը փոխարինվեց «արտասահմանյան ռազմական գործողություններով» (Overseas Contingency Operation)¹²՝ դեռևս Ջորջ Բուշ Կրտսերի նախագահության օրոք սահմանած քաղաքական ուղենիշները «մեղմելու» և դրանց մեջ «փոփոխություններ» իրականացնելու համատեքստում: Իրաքից ամերիկյան զորքերի դուրսբերումը նույնպես պետք է դիտարկել որպես «մեղմացման» քաղաքականության շարունակություն¹³: Ներկայում ԻՊ-ի դեմ պայքարում ընտրած ռազմավարությունը նույնպես այս քաղաքականության տրամաբանության շրջանակներում է: Բ. Օբաման պարբերաբար հայտարարում է «ոչ մի ամերիկյան

¹¹ Նույն տեղում:

¹² Անվան փոփոխության հետ կապված հետաքրքրական մանրամասներ տես՝ 'Global War On Terror' Is Given New Name, Scott Wilson and Al Kamen, March 25, 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/03/24/AR2009032402818.html> (մուտք՝ 15.09.2014):

¹³ Այս նույն քաղաքականության մաս է համարվում նաև Աֆղանստանում 2001թ.-ից սկսված և 2014 թ. վերջին ամերիկյան ռազմական առաքելության/պատերազմի ավարտը:

զինվոր Իրաքում»՝ ի նկատի ունենալով ցամաքային ռազմական գործողություններ իրականացնող զինվորներ¹⁴: Փոխարենը առաջարկում է տարածաշրջանում ահաբեկչական խմբավորումների դեմ պայքարում, հատկապես ԻՊ-ը ոչնչացնելու քաղաքականության հարցում հենվել կոալիցիոն դաշնակիցների վրա¹⁵:

Նման քաղաքականություն վարելը Բ. Օբամայի վարչակազմի կողմից որդեգրած փոփոխությունների քաղաքականության կարևորագույն մասերից է: Բնական է, որ ներքին և հատկապես արտաքին քաղաքականության մոտեցումներում իր իսկ առաջարկած և իրականացրած «փոփոխություններից» զիջումներ անելու դեպքում, համարվում է, որ նա ավելի է մոտենում իրեն նախորդած հանրապետական վարչակազմի մոտեցումներին: Որոշ վերլուծություններում նույնիսկ նշվում է. «Դա պարզապես

---

¹⁴ Թեպետ ըստ պաշտոնական տեղեկատվության՝ 2014թ. դեկտեմբեր ամսին Իրաքի տարածքում 2600-ի է հասնում ամերիկյան ռազմական ներկայացուցիչների թիվը, թեև նրանց նպատակը ուղղակիորեն ռազմական գործողություններում մասնակցությունը չէ, այլև ուսուցանումը, խորհրդատվությունը, հետախուզական տեղեկատվության հավաքագրումը և այդ տեղեկատվության առավել արդյունավետ և կոալիցիոն ուժերի միջև օգտագործումը: Այս մասին մանրամասն տես՝ Obama Sends Resolution for Use of Force Against ISIL to Congress, By Jim Garamone,

<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=128167> (մուտք՝ 28.12.2014):

¹⁵ Իր ելույթներից մի քանիսում Օբաման նշում էր, որ 40-ից ավելի երկիր իրենց աջակցությունն են առաջարկել ԻՇԻՊ-ի դեմ լայնամասշտաբ գործողությունների մասնակցության համար, ուսուցանման, զենք մատակարարելու, հումանիտար աջակցության, օդային հարվածներ իրականացնելու համար և, որ ԱՄՆ-ը դաշնակիցների ներգրավման ուղղությամբ անընդհատ աշխատանքներ է իրականացնելու: Տես՝ Weekly Address: The World Is United in the Fight Against ISIL, September 20, 2014, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/20/weekly-address-world-united-fight-against-isil>, (մուտք՝ 15.10.14); Statement by the President on Airstrikes in Syria, September 23, 2014, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/23/statement-president-airstrikes-syria>, (մուտք՝ 15.10.14):

Բուշ Կրտսերի կողմից վարած քաղաքականության շարունակությունն է»¹⁶:

Այս համատեքստում դիտարկենք գործող վարչակազմի՝ դեմոկրատների և ընդդիմադիր հանրապետականների ձևակերպումների տարբերությունները: Հանրապետականների կողմից ԻՊ-ի դեմ պայքարը համարվում է «պատերազմ», ինչը հասկանալի է. այն հստակ համապատասխանում է իրենց «ահաբեկչության դեմ համաշխարհային պատերազմ» (Global war on terror) գաղափարախոսությանը: Իսկ Բ. Օբամայի վարչակազմի անդամների կողմից նմանօրինակ արտահայտությունները ցույց են տալիս, որ ամերիկյան ներկա վարչակազմը այժմ իր վարած նոր քաղաքականությունը ձևակերպելու և ամրապնդելու ճանապարհին է, որի ընթացքում էլ հնարավոր են իրարամերժ կամ հակասական ձևակերպումներ: Նշված ներքին հակասականության վառ օրինակ է, սեպտեմբերի 12-ին Սպիտակ տան մամուլի քարտուղար Ջոշ Իրնեսթի կողմից արված հայտարարությունը: Նա ԻՊ-ի դեմ ամերիկյան գործողությունները դիտարկում է «ԱՄՆ-ը պատերազմի մեջ է ԻՊ-ի դեմ» տեսանկյունից, այնպես «ինչպես պատերազմի մեջ է և էր պլ-Կաիդայի դեմ»¹⁷: Իսկ ԱՄՆ պետքարտուղար Ջոն Քերրին գրեթե համաժամանակյա նույն գործողությունների մասին ասում է հետևյալը. «Մեր արածը շատ կարևոր հակաահաբեկչական գործողության մեջ ներգրավվելն է, ինչը դեռ կշարունակվի որոշ ժամանակ: Եթե որևէ մեկը ցանկանում է այդ ամենը համարել պատերազմ ԻՊ-ի դեմ, կարող է այդպես համարել, սակայն փաստն

¹⁶ Տես՝ Obama's ISIS Strategy: Doomed Failure, <http://nationalinterest.org/feature/obamas-isis-strategy-doomed-failure-11585>(մուտք՝ 02.11.2014):

¹⁷ Տես՝ Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest, 9/12/2014, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/12/press-briefing-press-secretary-josh-earnest-9122014>(մուտք՝ 13.09.2014):

այն է, որ դա կարևորագույն և գլխավոր հակաահաբեկչական գործողություն է, որը կունենա տարբեր գործող ուժեր»¹⁸:

Ըստ հանրապետականամետ շրջանակների՝ Բ. Օբաման իր պաշտոնավարման երկրորդ փուլի ավարտին կարող է հայտնվել հենց այն նույն տեղում, որտեղ որ եղել է Բուշ Կրտսերը իր պաշտոնավարման ավարտին՝ ի նկատի ունենալով ռազմական մեծ ներդրումները Մերձավոր Արևելքում, ահաբեկչության դեմ պատերազմը և անվտանգությունը որպես արտաքին քաղաքականության առաջնահերթություն սահմանելը, հակաահաբեկչությունը որպես այդ տարածաշրջանի երկրների հետ հարաբերությունների հիմք ընդունելը և այլն: Հիշենք, որ ահաբեկչության դեմ պայքարը ամերիկյան արտաքին քաղաքականության առաջնահերթություններից էր և շարունակում է մեծ կարևորություն ներկայացնել: Բ. Օբաման 2014թ. մայիսի 28-ին Ուեստ Փոյնթի իր ուղերձում, նշելով ահաբեկչության դեմ պայքարի անցած ուղին և կարևորությունը, հայտնում է, որ ինքը Կոնգրեսից խնդրում է պաշտպանել նոր Հակաահաբեկչական համագործակցության ֆոնդին (Counterterrorism Partnerships Fund) հինգ միլիարդ դոլար հատկացնելու իր նախագիծը¹⁹: Ամերիկյան ներկա վարչակազմը մի կողմից փորձում է ամրապնդել իր քաղաքականությունը, սեփական գաղափարներին և նպատակներին հավատարիմ

¹⁸ Տես՝ Kerry: U.S. not at war with ISIS, September, 11, 2014,

<http://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/kerry-mideast-visit-isis/> (մուտք՝ 12.09.2014); Kerry: Not a 'War,' But a 'Counter-Terrorism Operation'; Typical, Say Republicans, September, 12, 2014,

<http://www.cnsnews.com/news/article/susan-jones/kerry-not-war-counter-terrorism-operation-typical-say-republicans>, (մուտք՝ 12.09.2014):

¹⁹ Բ. Օբամայի Ուեստ Փոյնթի ուղերձը տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/05/28/remarks-president-united-states-military-academy-commencement-ceremony> (մուտք՝ 18.09.2014), <http://www.brookings.edu/events/2014/06/19-iraq-in-crisis> (մուտք՝ 18.09.2014):

մնալու ենթատեքստում, իսկ մյուս կողմից, կարծես համեմատության մեջ հայտնվելով նախկին վարչակազմի վարած քաղաքականության հետ, փորձում է այդ մոտեցումների տարբերություններն ու յուրահատկություններն ընդգծել: Այս ամենն առավել սուր բնույթ է ստանում հատկապես 2014թ. նոյեմբերի սկզբին կայացած այսպես կոչված միջանկյալ ընտրությունների²⁰ հետո: Ներկայացուցիչների պալատում և Սենատում հանրապետականների հաղթանակը²¹ վկայում է այն մասին, որ առաջիկա երկու տարիները լինելու են Օբամայի նախագահության թերևս ամենադժվարին տարիները և դրանով նախագահի վարչակազմը կկորցնի քաղաքական նախաձեռնության իրականացման հնարավորությունը:

«Իսլամական պետության» ստեղծման պատճառները՝ ըստ ամերիկյան հետազոտական կենտրոնների վերլուծությունների

Մերձավորարևելյան հարցերով զբաղվող ամերիկյան վերլուծական կենտրոնների վերլուծաբանների շրջանում մշտապես քննարկվող թեմաներից են ԻՊ-ի ստեղծումը և դրա պատճառները: «Իսլամական պետության» ստեղծման և

---

²⁰ Ընտրությունները կոչվում են միջանկյալ, որովհետև անցկացվում են հերթական նախագահական ժամկետի կեսերին: Այսինքն, Բ. Օբաման կշարունակի նախագահել ևս երկու տարի՝ անկախ ընտրությունների արդյունքներից, սակայն դեմոկրատների մեծամասնություն լինելու պայմաններում Բ. Օբաման իր գործողությունների հաստատման առավել մեծ հնարավորություններ կունենա: Այս ընտրությունների արդյունքները նաև համարվում են գնահատական նախագահի պաշտոնավարման առաջին կեսի համար:

²¹ Ընտրությունների արդյունքում Հանրապետական կուսակցությունը Ներկայացուցիչների պալատում ստացել է 244 ձայն (հաղթանակի համար անհրաժեշտ է 218), իսկ դեմոկրատները՝ 180, իսկ Սենատում մեծամասնության համար նախատեսված 51-ի փոխարեն ստացել են 54:

առաջացման մի շարք պատճառներ են շրջանառվում, որոնցից մի քանիսը ներկայացվում է ստորև՝

- ԻՊ-ը՝ որպես Արաբական գարնան արդյունք,
- ԻՊ-ը՝ որպես ավելի հին իրադարձությունների՝ ԱՄՆ-ի Իրաք ներխուժման հետևանք,
- Սիրիայում և Իրաքում քաղաքացիական պատերազմների թոհուրթոհում առաջացած մի երևույթ,
- քաղաքական իշխանությունների ձախողումների հետևանք, որոնք չկարողացան ապահովել և վերահսկել իրենց երկրների տարածքային ամբողջականությունները և ապահովել հասարակությունների համար քաղաքական անհրաժեշտ միջավայր,
- կենտրոնական իշխանությունների թուլացման և բացակայության պայմաններում կոնֆեսիոնալ, էթնիկ, ցեղային և տարածաշրջանային տարբեր ուժերի և խմբավորումների ակտիվացման հետևանք, որոնք լրացնում էին կենտրոնական իշխանության բացերը,
- Ալ-Կաիդայի նման ուժեղ ահաբեկչական կազմակերպության թուլացումը նույնպես լավ հնարավորություն էր նոր կազմակերպության ստեղծման կամ տարանջատման համար: Ալ-Կաիդայի «բացը» լրացնելու առաքելությամբ ստեղծված այս նոր կառույցը, սակայն, ունի իր առանձնահատկությունները, սեփական տեսլականներն ու գաղափարները:
- ԻՊ խմբավորումը համարվում է «բացառիկ», քանի որ այս խմբավորումը չուներ/չունի անմիջական և ուղղակի «հոգաբարձու» պետություն իր թիկունքում, չնայած այն հանգամանքին, որ ԻՊ խմբավորումը սիրիական կոնֆլիկտի ժամանակահատվածում

օգտվել է (հիարկե ոչ ուղղակիորեն) և երբեմն էլ շատ հաջող²² տարբեր երկրների՝ ԱՄՆ, Մաուրյան Արաբիա, Կատար, Իրան, Թուրքիա, և այլ ներգրավված պետության գործողություններից, «ներարկումներից», տարբեր աջակցություններից²³ և այլն:

ԻՊ-ի ստեղծման, դրա պատճառների և ամերիկյան գործողությունների տեսակետից դիտարկենք Հիլարի Քլինթոնի հայտարարությունները՝ ինչպես պաշտոնավարման, այնպես էլ արդեն պաշտոնաթող շրջանում: «Արաբական գարնան» իրադարձություններին հաջորդեց Հ. Քլինթոնի այն գնահատականը, թե «արաբական գարունն» իր տրանսֆորմացիաներով հնարավորություն կտա Վաշինգթոնին «անվտանգությունը, կայունությունը, խաղաղությունը և ժողովրդավարությունը տարածել և ամրապնդել Մերձավոր Արևելքում»²⁴:

Ավելի ուշ, արդեն 2012թ. փետրվարի 26-ին ՍիԲիԷս Նյուզ-ին (CBS News) տված հարցազրույցում պետքարտուղար Հ. Քլինթոնը սիրիական ընդդիմադիր ուժերին անմիջականորեն չզինելու կամ այդ խնդրում թերանալու և ունեցած վախերի ու վտանգների մասին հարցերին ի պատասխան ասել է հետևյալը. «Մենք հստակ չգիտենք՝ ու՞մ ենք զինում և ինչի համար. ալ-Կաիդայի ղեկավար

²² Այս մասին տես՝ ISIS and the New Middle East Cold War, August 25, 2014.

<http://www.brookings.edu/blogs/iran-at-saban/posts/2014/08/25-isis-new-middle-east-cold-war>(մուտք՝ 15.10.2014):

²³ Այս տեսակետի կողմնակիցները համարում են, որ սիրիական ընդդիմադիր խմբավորումները, որոնք ընդդիմադիր էին ալ-Ասադի կառավարությանը շատ տարբեր գաղափարախոսական տեսականներ են ունեցել իրենց հակասաստիական գործողությունները իրականացնելու հարցում. յուրաքանչյուրն ունեցել է իր սեփական նպատակները՝ բռնության դեմ պայքար, սեփական իրավունքների պաշտպանություն, ինչպես նաև էմիրայություն կամ խալիֆայություն ստեղծելը:

²⁴ The Mirage of the Arab Spring, Deal With the Region You Have, Not the Region You Want, Seth G. Jones, January/February, 2013, Foreign Affairs, <http://www.foreignaffairs.com/articles/138478/seth-g-jones/the-mirage-of-the-arab-spring>(15.10.2014):

Ալ-Չաուահիրին նույնպես պաշտպանում է Սիրիայի ընդդիմադիրներին, մենք նրանց էլ ենք զինելու, ավելին, Համասը նույնպես պաշտպանում է սիրիական ընդդիմադիր ուժերին, մի թե մենք նրանց էլ ենք զինելու...»²⁵:

2014թ. արդեն նախկին պետքարտուղար Հ. Քլինթոնը և բազմաթիվ վերլուծաբաններ²⁶ համարում են, որ Բ. Օբամայի վարչակազմի կողմից սկզբնական շրջանում արված «սխալների» արդյունքում է «ստեղծվել» ԻՊ-ը²⁷: Այդ սխալների շարքում են վարչակազմի պասիվությունը Սիրիայի ընդդիմադիրներին զինելու և համապատասխան աջակցություն չցուցաբերելու հարցում, երբ արմատական կամ ջիհադական խմբավորումների ազդեցությունը զգալի չէր: Ավելին, այդ խմբավորումները, մի քանի տարի շարունակ տեսնելով Արևմուտքի անգործությունը և դանդաղկոտությունը Սիրիայի ճգնաժամի լուծման հարցում, հնարավորություն ստացան ուժերի կոնսոլիդացիայի և ուժեղացման համար, և արդյունքը եղավ ԻՊ-ը²⁸: Ավելորդ է նշել, որ յուրաքանչյուր կարևոր պաշտոնյայի հայտարարությունից հետո վերլուծությունները անդրադառնում են այդ հայտարարություն–

---

²⁵ Տես՝ Hillary Clinton: Assad regime dishonors Syria. February 26, 2012, <http://www.cbsnews.com/news/hillary-clinton-assad-regime-dishonors-syria/> (մուտք՝ 19.09.2014):

²⁶ Տես՝ Yasin K. Fawaz, In combating ISIS, Obama risks repeating Iraq mistakes, September 23, 2014, <http://thehill.com/blogs/congress-blog/foreign-policy/218535-in-combating-isis-obama-risks-repeating-iraq-mistakes>, (մուտք՝ 15.10.2014); Robert W. Merry, Who Is More Responsible for the Rise of ISIS? Bush or Obama?, September 17, 2014, <http://nationalinterest.org/feature/who-more-responsible-the-rise-isis-bush-or-obama-11296>, (մուտք՝ 15.10.2014):

²⁷ Տես՝ Hillary Clinton: 'Failure' to Help Syrian Rebels Led to the Rise of ISIS, Interview by Jeffrey Goldberg, August 10, 2014, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/08/hillary-clinton-failure-to-help-syrian-rebels-led-to-the-rise-of-isis/375832/> (մուտք՝ 15.09.2014):

²⁸ Նույն տեղում:

ների բովանդակային քննարկմանը՝ դրանց շուրջը բանավեճ ծավալելով:

Հետաքրքրական է, որ 2013թ. հունվար-փետրվար ամիսներին արդեն վերլուծությունները 2011թ. սկսված «Արաբական գարունը» որպես ժողովրդավարացման հնարավորություն չէին դիտարկում, այլև համարվում էր, որ Մերձավոր Արևելքը չի կարողանում կողմնորոշվել կառավարման համակարգի իր ձևերում, իսկ ԱՄՆ պետք է այնպիսի քաղաքականություն ունենա, որը կհամապատասխանի և կարձագանքի այդ իրականությանը²⁹: Իսկ 2013թ. նոյեմբեր և դեկտեմբեր ամիսներին Արտաքին հարաբերությունների խորհրդի (CFR) արխիվում մերձավորարևելյան թեմաներով արված քանակական և բովանդակային վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ տվյալ ժամանակահատվածում Իրաքի թեման բացարձակ արդիական չի եղել. առավել շատ վերլուծություններ են արվել Եգիպտոսում տիրող իրավիճակի, Իրանի շուրջ, Իսրայել-ԱՄՆ հարաբերությունների, այնինչ Սիրիային առնչվող հոդվածներն ընդամենը մի քանիսն են³⁰:

---

²⁹ The Mirage of the Arab Spring, Deal With the Region You Have, Not the Region You Want, Seth G. Jones, January/February, 2013, Foreign Affairs, <http://www.foreignaffairs.com/articles/138478/seth-g-jones/the-mirage-of-the-arab-spring>(15.10.2014):

³⁰ Մերձավոր Արևելքի և Հյուսիսսահին Աֆրիկայի բաժնում արխիվային որոնման արդյունքում 2013 թ. նոյեմբեր ամսվա CFR-ի հրապարակումները և այլ կայքերից վերլուծությունների հղումների քանակը կազմում է 28, որից միայն մեկն է անդրադառնում Իրաքում քրդական իշխանությունների արձագանքին սիրիական քաղաքացիական պատերազմին, երեք հոդված՝ Իսրայելի շուրջ, մեկը՝ Եգիպտոսի, մեկը՝ Քաթարի, հինգը՝ Սիրիայի, և 17-ը Իրանի մասին, մասնավորապես միջուկային հարցի ենթատեքստում: Ըստ դեկտեմբեր ամսվա տվյալների՝ 18 հրապարակում է եղել, որից մեկական նյութ Լիբիայի և Կատարի մասին, երկուսը՝ Իսրայել-պաղեստինյան հակամարտության, հինգը՝ Սիրիայի, երեքը՝ Իրանի, իսկ յոթը (ամենաշատը դեկտեմբեր ամսվա մեջ)՝ Եգիպտոսի մասին:

Ինչպե՞ս պայքարել «Իսլամական պետության» դեմ

Այժմ ժամանակագրորեն ներկայացնենք, թե ինչ տեղի ունեցավ ԱՄՆ քաղաքական շրջանակներում 2014թ. հունիսի 29-ին «Իսլամական պետության» ինքնահռչակումից հետո: Այս համատեքստում ներկայացնում ենք ԱՄՆ նախագահ Բ. Օբամայի կարևոր ելույթներն ու հայտարարությունները 2014թ օգոստոս-դեկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում:

2014 թ. օգոստոսի 7-ին ԱՄՆ-ի նախագահ Բ. Օբաման հայտարարեց Իրաքում ԻՊ-ի դեմ ռազմական գործողություններ թույլատրելու մասին³¹: Եզդի փախստականների դեմ գործողությունները նկարագրելով որպես ցեղասպանության վտանգ՝ նա հայտարարում է, որ ռազմական գործողությունների իրականացումը Իրաքի ուժերին աջակցելու նպատակ ունի: Բ. Օբաման իր ելույթում ասում է՝ *«Երբ մենք բախվում ենք նման իրավիճակի, որն այժմ ստեղծված է այդ լեռան վրա»³², անմեղ մարդիկ, որոնք սահմոկեցուցիչ չափերի հասնող բռնության առջև են, և մենք մանդատ ունենք օգնելու, այն է՝ Իրաքի կառավարության խնդրանքը, և երբ մենք ունենք բացառիկ հնարավորություններ գործելու և կանխելու այս սպանդը, ես*

³¹ Բ. Օբամայի հայտարարությունը Իրաքի մասին տե՛ս՝ <http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2014/08/07/president-obama-makes-statement-iraq> (մուտք՝ 14.10.2014):

³² Խոսքը Իրաքի Մինջար լեռան մասին է, որտեղ 2014թ. օգոստոսի 3-ից սկսած սկսում են կուտակվել Մինջար նահանգում բնակվող եզդի փոքրամասնության ներկայացուցիչները (մոտավորապես 50000-60000) ԻՇԻՊ-ի հարձակումներից խուսափելու նպատակով, սակայն նրանք շրջափակման մեջ են հայտնվում ԻՇԻՊ-ի կողմից մատնվելով սովի և ծարավի: Այս մասին տե՛ս տեսաձայնային տեղեկատվությունը՝

<http://www.cnn.com/2014/08/10/world/meast/iraq-crisis/> (մուտք՝ 11.09.2014):

հավատում եմ, որ ԱՄՆ-ը չի կարող անտեսել այս ամենը»³³: Փաստորեն, 2011թ. Իրաքից դուրս գալուց հետո Օբամայի 2014-ի օգոստոսի 7-ի հայտարարությունը նշանավորվում էր Իրաքի ներքին իրավիճակի կայունացումն ապահովելու համար ամերիկյան «օգնության» ավելացման մասին, այս անգամ, իհարկե, որպես թիրախ համարելով ԻՊ-ը և նրա գործողությունները:

Միայն սեպտեմբեր ամսին Բ. Օբաման չորս կարևոր ուղերձ-ելույթ³⁴ է հրապարակել ԻՊ-ի դեմ գործողությունների ռազմավարությունը հստակեցնելու և հանրությանը ներկայացնելու նպատակով:

Սեպտեմբերի 10-ի ելույթում Բ. Օբաման որպես նպատակ նշում է. «Մենք արմատախիլ կանենք և կոչնչացնենք ԻՇԻՊ-ը հակաահաբեկչական համընդգրկուն և կայուն ռազմավարության միջոցով»: Նա նպատակին հասնելու համար առանձնացնում է չորս ոլորտ՝

1. Օդային հարվածների անհրաժեշտություն (և՛ Իրաքում, և՛ Սիրիայում),

2. ԻՇԻՊ-ի դեմ կովոդ բոլոր ուժերի համար աջակցության ավելացում՝ ուսուցանում, զինամթերքի ապահովում, հետախուզական տեղեկատվության տրամադրում/փոխանակում,

---

³³ Բ. Օբամայի հայտարարությունը Իրաքի մասին տես՝ <http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2014/08/07/president-obama-makes-statement-iraq> (մուտք՝ 11.09.2014):

³⁴ Տես՝ Statement of the President on ISIL, September 10, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1> (մուտք՝ 15.10.14); Weekly Address: We Will Degrade and Destroy ISIL, September 13, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/13/weekly-address-we-will-degrade-and-destroy-isil> (մուտք՝ 15.10.14); Weekly Address: The World Is United in the Fight Against ISIL, September 20, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/20/weekly-address-world-united-fight-against-isil> (մուտք՝ 15.10.14); Statement by the President on Airstrikes in Syria, September 23, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/23/statement-president-airstrikes-syria> (մուտք՝ 15.10.14):

3. Հակաահաբեկչական կարողությունների կիրառում ԻՇԻՊ-ի նոր ահաբեկչական գործողությունների դեմն առնելու նպատակով՝ դաշնակիցների հետ լայն համագործակցություն ԻՇԻՊ-ի ռեսուրսների նվազեցման ուղղությամբ (ն՝ ֆինանսական, ն՝ օտարերկրյա անդամների ներգրավվածություն), հետախուզության բարելավում, պաշտպանական միջոցառումների ուժեղացում, ԻՇԻՊ-ի գաղափարախոսության դեմ գործողությունների ավելացում³⁵:

4. Կռալիցիոն դաշնակիցների կողմից անմեղ քաղաքացիների համար հումանիտար աջակցության ապահովում:

Սեպտեմբերի 10-ին Բ. Օբաման նաև նշում է, որ ներկա քաղաքականությունը դեռ տարեսկզբին իր կողմից հայտարարած մոտեցման շարունակությունն է՝ «Ուժ օգտագործել բոլոր նրանց դեմ, ովքեր կվտանգեն ամերիկյան հիմնական շահերը, միննույն ժամանակ մոբիլիզացնել բոլոր դաշնակից-գործընկերներին հնարավոր ամեն տեղ, որպեսզի դիմակայեն միջազգային կարգի մեծ մարտահրավերներին»³⁶:

Սեպտեմբերի 20-ին «Աշխարհը միասնական է ԻՇԻՊ-ի դեմ պայքարում» վերնագրված իր ուղերձում Բ. Օբաման ասում է. «Լոկ Ամերիկան չէ ընդդեմ ԻՇԻՊ-ի: Այդ տարածաշրջանի մարդիկ են, նաև աշխարհն է ընդդեմ ԻՇԻՊ-ի»³⁷: Սրանով ԱՄՆ-ի նախագահը

---

³⁵ Ամերիկյան պայքարը գաղափարական ոլորտում ենթադրում է ԻՊ-ի իրական բնույթը բացահայտող գործողությունների ավելացում, հատկապես համագործակցություն կրոնական հեղինակությունների հետ, որոնք կաջակցեն ԻՊ-ի ոչ կրոնական հիմքերը բացահայտելու և աշխարհին հասանելի դարձնելու համար:

³⁶ Տես՝ Statement of the President on ISIL, September 10, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1> (մուտք՝ 15.10.2014):

³⁷ Տես՝ Weekly Address: The World Is United in the Fight Against ISIL, September 20, 2014, տես՝ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/20/weekly-address-world-united-fight-against-isil>, (մուտք՝ 15.10.2014):

կրկին ցույց է տալիս ԻՇԻՊ-ի դեմ պայքարում գլոբալ համագործակցության կարևորությունը և այդ պայքարի կոալիցիոն բնույթը:

Այժմ անդրադառնանք «Իսլամական պետության» դեմ պայքարի ռազմավարության և գործողությունների քննարկումներին ԱՄՆ վերլուծական կենտրոնների դիտանկյունից:

Մերձավորարևելյան խնդիրներով զբաղվող ամերիկյան հեղինակավոր վերլուծական կենտրոնների և քաղաքականության մշակման հարցում մեծ դերակատարություն ունեցող թինքթանքների քննարկման և ուսումնասիրության թեմաները անմիջականորեն արձագանքում են ԱՄՆ վարչակազմի կողմից արված հայտարարություններին, Իրաքում և Սիրիայում ամերիկյան գործողություններին, ընդդիմադիր ուժերի հետ կոալիցիոն համագործակցության հնարավորություններին և դրանց արդյունավետությանը և այլ նման հարցերին:

2014թ օգոստոսին Բ. Օբամայի կողմից «հարձակվողական» քաղաքականության մասին արված ելույթից հետո ամերիկյան վերլուծաբաններն անդրադառնում են ԻՊ-ի նկատմամբ ամերիկյան քաղաքականության արդյունավետությունը քննարկելու և հետագա քայլերը վերլուծելուն, որոնք հիմնական գծերով ընթանում էին հետևյալ հարցերի շուրջ.

- Ամերիկյան առաջնորդությամբ կոալիցիոն ուժերի ռազմական գործողությունների սկզբնավորումից անմիջապես հետո Իրաքում և Սիրիայում իրականացվող ռազմավարության քննարկումը:

- Վերլուծությունների զգալի մասը վերաբերում էր ռազմական գործողություններին, դրանց քանակական և որակական արդյունքներին, նպատակայնության համատեքստի վերհանմանը, այն է՝ արդյոք զինավարժությունները և հենարան ուժերին աջակցելու և պատրաստելու գործընթացը բավականին

արագ կամ արդյունավետ կլինի³⁸, սիրիական և իրաքյան առանձնահատկությունների շուրջ քննարկումներին, և նման այլ հարցեր: Այս ռազմավարության գնահատականները տատանվում են՝ ընդգրկելով տարբեր մեկնաբանություններ՝ սկսած «չմշակված»-ից մինչև «անցումային» և «չավարտված»: Բայց և այնպես, գերակշռում է ռազմավարության «ռիսկային» լինելու մասին գնահատականը³⁹:

• Ամերիկյան ռազմական մարտավարությունը կառուցվում է կոալիցիոն գործողությունների շրջանակում, որը կշարունակի լինել ԻՊ-ի դեմ ռազմավարության անկյունաքարը: Պաշտպանության քարտուղար Չակ Հագելը հայտարարել է. «Ընդարձակ կոալիցիան եղել է և դեռ կշարունակի լինել ԻՇԻՊ-ի դեմ մեր ռազմավարության անկյունաքարը»⁴⁰: Այս առումով հետաքրքիր է դեկտեմբերի 17-ին Ռոյթերս (Reuters) գործակալության կողմից հրապարակած մի տեղեկատվություն՝

---

³⁸ Տես՝ Jeffrey White, Syrian Air Force Operations: Strategic, Effective, and Unrestrained, 11 December, 2014, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/syrian-air-force-operations-strategic-effective-and-unrestrained>, (մուտք՝ 15.12.2014); Jeffrey White, Train and Equip Not Enough for U.S.-Backed Syrian Rebels, 21 January 2015, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/train-and-equip-not-enough-for-u.s.-backed-syrian-rebels>, (մուտք՝ 22.01.2015):

³⁹ Տես՝ Max Boot, Defeating ISIS, Policy Innovation Memorandum No 51, <http://www.cfr.org/iraq/defeating-isis/p33773> (մուտք՝ 05.12.2014); Assessing the Obama Administration's Iraq-Syria Strategy, September 26, 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/09/26-pollack-assessing-obama-administration-iraq-syria-strategy>(մուտք՝ 28.09.2014), Testimony: Defeating the Islamic State, Ben Connable, September 2014, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT418/RAND_CT418.pdf (մուտք՝ 05.12.2014):

⁴⁰ Պաշտպանության քարտուղար Չակ Հագելի և ԱՄՆ Շտաբերի պետերի միացյալ կոմիտեի նախագահ՝ (Chairman of the Joint Chiefs of Staff) գեներալ Մարտին Դենփսիի մասնուլի բրիֆինգը, տես՝ Department of Defense Press Briefing by Secretary Hagel and Gen. Dempsey in the Pentagon Briefing Room, September 26, 2014, <http://www.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=5508> (մուտք՝ 28.09.2014):

դեկտեմբեր ամսին ԱՄՆ և «կոալիցիոն» ուժերի կողմից իրականացված ռազմական գործողությունների քանակական տվյալների վերաբերյալ՝ դրան նախորդած երեք ամիսների տվյալների համեմատությամբ⁴¹: Ամերիկյան ռազմական տվյալների բազայի հիման վրա արված Ռոյթերսի վերլուծությունը ներկայացնում է, որ դեկտեմբեր ամսվա մեջ⁴² Սիրիայի նկատմամբ ռազմական գործողությունների 97 տոկոսը (62 օդային հարված) իրականացրել է ԱՄՆ, և միայն երեք տոկոսը (2 օդային հարված)՝ կոալիցիոն ուժերը: Մինչդեռ նախորդ երեք ամիսներին ամերիկյան կողմի հարձակումների տոկոսային տվյալները հետևյալն են՝ սեպտեմբեր՝ 38 տոկոս, հոկտեմբեր՝ 8 տոկոս, նոյեմբեր՝ 9 տոկոս: Նկատում ենք, որ ամերիկյան կողմից իրականացված հարձակումների զգալի և կտրուկ աճ է նկատվում դեկտեմբեր ամսին:

• ԻՊ-ին պարտության մատնելու համար միայն օդային հարվածները արդյունավետ չեն կարող լինել, նույնիսկ կարճաժամկետ տեսանկյունից⁴³: Դրանք կարող են արդյունավետ լինել, եթե ռազմական պատրաստվածություն իրականացվի քրդական Փեշմերգայի⁴⁴, Իրաքի անվտանգության ուժերի,

---

⁴¹ Տես՝ Phil Stewart, Exclusive: As easy targets thin, Syria air strikes by U.S. allies plunge, December 17, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/12/17/us-mideast-crisis-syria-strikes-exclusiv-idUSKBN0JV2JB20141217> (մուտք՝ 18.12.2014):

⁴² Նշենք, որ այս տվյալները վերաբերում են դեկտեմբեր ամսվա առաջին կեսին, քանի որ տվյալները հրապարակվել են դեկտեմբերի 17-ին:

⁴³ Այս մասին տե՛ս Մերձավոր Արևելքի քաղաքականության մշակման Վաշինգտոնի ինստիտուտի (The Washington Institute for Near East Policy) վերլուծաբաններ Ջեֆֆրի Ուայթի <http://www.washingtoninstitute.org/experts/view/white-jeffrey>, (մուտք՝ 20.12.2014), Մայքլ Այզենշտադի <http://www.washingtoninstitute.org/experts/view/eisenstadt-michael> (մուտք՝ 21.12.2014), Մայքլ Նայդսի <http://www.washingtoninstitute.org/experts/view/knights-michael> (մուտք՝ 20.12.2014) և այլոց վերլուծությունները:

⁴⁴ Քրդական փեշմերգայի ռազմական միավորներին զինելու, ռազմական և խորհրդատվական աջակցության ծավալների մասին տես՝ The “Islamic State”

սուննիական ցեղերի և ազատ սիրիական բանակի հետ, որոնք պրոքսի/հենարան ուժեր են ԻՊ-ին պարտության մատնելու համար⁴⁵:

• Իրաքում ամերիկյան ուժերի/գորքերի նոր ներկայության հարցը քննարկվում է գորքերի դուրսբերման և Բ. Օբամայի կողմից անընդհատ կրկնվող «ոչ մի զինվոր» Իրաքում համատեքստերում և դրանց արդյունավետության և գաղափարական բեռնվածքների շուրջ: Հետաքրքրական է այս համատեքստում 2014թ. սեպտեմբերի 16-ին գեներալ Մարթին Դեմփսիի հետևյալ հայտարարությունը. «Եթե մենք հասնենք այն կետին, երբ Իրաքի գորքերի հետ ռազմական գործողություններին մեր խորհրդականների մասնակցելու անհրաժեշտություն լինի, ապա ես նման առաջարկությամբ հանդես կգամ նախագահի առջև»⁴⁶, ինչն առաջին հայացքից ուղղակիորեն հակասում է Բ. Օբամայի կողմից հռչակած՝ «ոչ մի զինվոր» քաղաքականությանը: Սակայն սա ամենևին էլ օտար երևույթ չէ ամերիկյան քաղաքականության համար. իրավիճակի փոփոխությունը միշտ էլ նոր առաջարկություններով հանդես գալու հնարավորություն է նախատեսում և, այս երկու մտքերը, միմյանց կողքին հայտնվելով, ցույց են տալիս ներկա-ապագա գործողություններում հնարավոր փոփոխությունների դիապագոնը/տիրույթը:

• Իրաքյան ճգնաժամում քրդերի և քրդական դերակատարության շուրջ վերլուծություններ, որոնք հիմնականում հանգեցնում են Իրաքի տարածքում (և ոչ միայն)

Crisis and U. S. Policy, CRS Report, January 8, 2015, <http://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf>, (մուտք՝ 15.01.2015):

⁴⁵ Նույն տեղում

⁴⁶ Stu Dempsey Discusses Anti-ISIL Strategy at Senate Hearing, September 16, 2014, <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=123175>, (մուտք՝ 15.10.2014):

երեք հիմնական շահառուների՝ քրդերի, սուննիների և շիաների⁴⁷ մասնատման անխուսափելիության մասին եզրահանգումներին⁴⁸:

- Վաշինգթոնի ռազմավարությունը ոչ միայն ԻՊ-ին պարտության մատնելու հարց է, այլև Իրաքում և Սիրիայում առկա այլ խնդիրների լուծում է նախատեսում, և ընդհանրապես դիտարկում են որպես Մերձավոր Արևելքում զարգացումների և խնդիրների «ախտանիշներ»⁴⁹:

- Միջհամայնքային քաղաքացիական պատերազմները, մասնավորապես Իրաքում և Սիրիայում, դիտարկվում են ամերիկյան ռազմավարության մշակման համար կարևորագույն խնդիրներ, որոնց լուծումը կարող է նպաստել ԻՊ-ի և նման այլ կազմակերպությունների պարտության մատնելու գործին⁵⁰:

- Սիրիայում և Իրաքում քաղաքացիական պատերազմը համարելով խնդիր, այնուամենայնիվ ամերիկյան քաղաքականությունը նույն մեթոդները չի կիրառելու այդ կոնֆլիկտների լուծման համար⁵¹: Իրաքում և Սիրիայում

---

⁴⁷ Մանրամասների համար տես՝ Shi'astan 1, Kurdistan 1, Sunnistan 0, Daniel Serwer, June 20, 2014, <http://www.mei.edu/content/article/shiastan-1-kurdistan-1-sunnistan-0> (մուտք՝ 22.10.2014)

⁴⁸ Բրուքինգսում պարբերաբար իրականացվող քննարկումներից մեկի ժամանակ քաղաքական խորհրդական և վերլուծաբան Քենեթ Փոլակի խոսքերը կարևոր են այս համատեքստում, «Եթե հանում եմ քաղաքական խորհրդականի իմ գլխարկը և հագնում եմ վերլուծաբանի գլխարկս, ապա տեսնում եմ, որ իրականում ականատես եմ լինելու Իրաքի մասնատմանը»: Տես՝ Iraq in Crisis: What Options Does Washington Have? <http://www.brookings.edu/events/2014/06/19-iraq-in-crisis> (մուտք՝ 02.12.2014):

⁴⁹ Տես՝ Kenneth M. Pollack, September 26, 2014, Assessing the Obama Administration's Iraq-Syria Strategy, տես՝ <http://www.brookings.edu/blogs/iran-at-saban/posts/2014/09/26-pollack-assessing-obama-administration-iraq-syria-strategy> (մուտք՝ 27.09.2014):

⁵⁰ Տես՝ Perspective: Getting to Negotiations in Syria, the Shadow of the Future and the Syrian Civil War, Paul D. Miller, 2014, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE126/RAND_PE126.pdf (15.11.2014):

⁵¹ Տես՝ Will it Work? Examining the Coalition's Iraq and Syria Strategy, October 8, 2014, <http://www.brookings.edu/events/2014/10/08-iraq-syria-strategy>, (մուտք՝ 12.10.2014):

ամերիկյան ռազմավարությունը տարբեր միջոցներ է ենթադրում՝ հաշվի առնելով տարբեր քաղաքական և ռազմական պայմանները, որոնք առկա են այդ երկու երկրներում: 2014թ. նոյեմբերի 5-ին նախագահ Բ. Օբաման ասում է՝ «Մեր առաջին թիրախը այստեղ ԻՇԻՊ-ին Իրաքից դուրս հանելն է: Այն, ինչ մենք անում ենք Սիրիայում, նախ և առաջ, ԻՇԻՊ-ի հնարավորությունները Իրաքի տարածքում մատակարարման տեսանկյունից նվազեցումն է և ուժերի հետ մղումն է դեպի սիրիական սահմաններ, արդյունքում կվերահաստատվեն Իրաքի և Սիրիայի միջև սահմանները, որպեսզի Իրաքը վերջապես վերականգնի իր անվտանգության և տարածքների նկատմամբ վերահսկողությունը: Դա է մեր առաջին առաքելությունը: Սա է մեր համար առաջին խնդիրը»: Սիրիայում պայքարի առանձնահատկությունը համարվում է այն, որ ըստ ամերիկյան ներկա վարչակազմի համոզմունքի՝ Բաշար ալ-Ասադը երբեք չի կարող վերականգնել իր օրինականությունը: Այս մասին են վկայում Բ. Օբամայի կողմից ԷնԲիՍի Նյուզին (NBC News) տված հարցազրույցի ժամանակ հետևյալ արտահայտությունը. «Մեր վերաբերմունքը Ասադի նկատմամբ շարունակում է մնալ նրա գործողություններից բխող հետևանք, նրա կողմից իր ժողովրդի նկատմամբ քիմիական զենքի օգտագործման, նետած ռումբերի արդյունքում անմեղ երեխաների սպանության միջոցով է, որ նա կորցրել է իր օրինականությունը: Սակայն, երբ հարցը վերաբերում է մեր ռազմավարությանը և կռավիցիոն գործողություններին, դրանք նեղացվում են և վերաբերում են միայն ԻՇԻՊ-ին»⁵²: Իսկ Ջոն Քերրին ՍիԷնԷն-ին (CNN) տված իր հարցազրույցներից մեկում նույն միտքն այլ կերպ է

⁵² Տես՝ President Obama interview with NBC News Meet the Press, September 6, 2014 <http://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf>

արտահայտում. «Այն մարդիկ, որոնք դեմ էին Ասադին հենց սկզբից, չեն դադարի պայքարել նրա դեմ»⁵³:

- Կռալիցիոն գործողությունների համատեքստում քննարկվող թեմաներից է Իրանի հարցը: Ի՞նչ դերակատարություն կարող է ունենալ Իրանը ԻՊ-ի դեմ պայքարում, ի՞նչ համագործակցության հնարավորություններ կան ԱՄՆ-ի և Իրանի միջև կռալիցիոն գործողությունների⁵⁴ և Իրանի միջուկային հարցի համատեքստերում⁵⁵:

- Ամերիկյան ռազմավարության համաձայն՝ պետք է պարտության մատնել ԻՊ-ին, Բաշար ալ-Ասադի կառավարությանը և ծայրահեղական թե՛ շիական, թե՛ սուննիական խմբավորումներին⁵⁶:

- Ամերիկյան վերլուծական կենտրոնների ուշադրության կենտրոնում է նաև ԻՊ-ի կողմից Սիրիայի և Իրաքի տարածքում նավթային և գազային ենթակառուցվածքների տիրապետության հարցը, դրանց շահագործման հնարավորությունները, «սև շուկա»-յում դրանց վաճառքի ծավալները, որոնք ուղղակիորեն

---

⁵³ Տե՛ս Kerry: U.S. not at war with ISIS, September, 11, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/kerry-mideast-visit-isis/> (մուտք՝ 12.09.2014):

⁵⁴ Տե՛ս Suzanne Maloney, In Obama's ISIS Speech, Iran Goes Unspoken: Ally, Adversary or Both? Septembet 11, 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/09/10-us-iran-isil-isis-coalition-obama-speech> (մուտք՝ 15.11.2014); Iran's Supreme Scorn: True to Form, Khamenei Blasts US-Led Campaign against ISIS, Suzanne Maloney, September 16, 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/09/15-khamenei-supreme-leader-isis-us-iran-cooperation> (մուտք՝ 18.09.2014),

⁵⁵ Տե՛ս Shibley Telhami, Linking Iran and ISIS: How American Public Opinion Shapes the Obama Administration's Approach to the Nuclear Talks, December 5, 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/12/05-iran-america-isis-nuclear-deal-public-opinion-linkage> (մուտք՝ 15.12.2014):

⁵⁶ Տե՛ս Brookings Scholars Examine US Intervention in Iraq and Syria, October 13, 2014 <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/10/09-us-intervention-in-iraq-syria-against-isis> (մուտք՝ 18.10.2014);

հնարավորություններ են ստեղծում այս կազմավորման հետագա գործունեության ուժեղացման համար⁵⁷:

Այսպիսով, Մերձավոր Արևելքում տեղի ունեցող իրադարձությունները համաշխարհային նշանակություն և ընդգրկում են ստանում ահաբեկչության ցանցային գործողությունների նորանոր դրսևորումների արդյունքում: Այս ամենին արձագանքելու և հատկապես ԻՊ-ը «ոչնչացնելու» ճանապարհին ամերիկյան ներկա վարչակազմը մշակում և փոփոխությունների է ենթարկում հակաահաբեկչական քաղաքականությունը: Գլոբալ ահաբեկչության դեմ պայքարը միջազգային կոալիցիոն հարթակ դուրս բերելու ուղղությամբ տարվող ամերիկյան քաղաքականությունը դեռ դժվար ճանապարհ պետք է անցնի, հաշվի առնելով ամերիկյան պաշտոնական տվյալներով մոտ 60 երկրի կողմից այդ կոալիցիոն գործողություններին մասնակցության հայտը: Այսօր ամերիկյան քաղաքական դաշտում շարունակվում են քննարկումները ԻՊ-ի դեմ պայքարում ամերիկյան ներկա վարչակազմի կողմից որդեգրած կոալիցիոն քաղաքականության արդյունավետության շուրջ, որը պետք է ապացուցի իր կայունությունն ու հաջողությունը և՛ ամերիկյան ներքաղաքական դաշտում, և՛ միջազգային հարթակում: Դրանք առավել լայն թափ ստացան

---

⁵⁷ Stu` Luay al-Khateeb, How Iraq's black market in oil funds ISIS, August 22, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/08/18/business/al-khatteeb-isis-oil-iraq/> (մուտք՝ 25.10.2014), Luay al-Khateeb and Eline Gordts, How ISIS uses oil to fund terror, September 27, 2014, <http://www.brookings.edu/research/interviews/2014/09/27-isis-oil-funds-terror-alkhatteeb> (մուտք՝ 25.10.2014, Charles Lister, Cutting off ISIS' cash flow, October 24, 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2014/10/24-lister-cutting-off-isis-jabhat-al-nusra-cash-flow> (մուտք՝ 25.10.2014): ԻՊ-ի կողմից Իրաքի և Սիրիայի տարածքներում նավթային և գազային ենթակառուցվածքների սնօրինման և շահագործման խնդիրների վերաբերյալ տե՛ս Հայկ Քոչարյանի հոդվածը սույն տեղեկագրում:

հատկապես Ներկայացուցիչների պալատում և Կոնգրեսում հանրապետականների հաղթանակից հետո:

ISLAMIC STATE AND U.S. POLICY: ASSESSMENTS AND PERSPECTIVES OF AMERICAN RESEARCH INSTITUTIONS

Summary

Tatevik Mkrtchyan

Islamic state of Iraq and Syria (ISIS) proclaimed itself as The Caliphate (shortening the title to Islamic State (IS)) over the areas of two countries Syria and Iraq on 29th of June, 2014. It threatens not only both countries but also potentially several other countries in the region. It creates new challenges for the U.S. foreign policy and need to transform and refresh the counterterrorism plans to defeat this new type transnational Sunni Islamist insurgent and terrorist group. There is debate over the degree to which the Islamic State organization might represent a direct terrorist threat to the U.S. homeland or to U.S. facilities and personnel in the region. U.S.-led international response emerged to the threat, which is multifaceted and includes coalition military strikes and assistance plans.

This article shows the shifts and developments of US national security strategy in terms of counterterrorism and defeating the Islamic State group which emerged after the proclamation of the Islamic State through analyses of the US official statements and showing the popular and important research centers debate over the issue.